

DOI 10.36074/logos-31.10.2025.014

ПОЛЬОВИЙ СТАТУТ АРТИЛЕРІЇ FM 6-101 АРМІЇ США – ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК І АРТИЛЕРІЇ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

Ріман Олексій Олександрович¹, Головченко Олег Володимирович²,
Линок Назар Михайлович³, Остапенко Андрій Олександрович⁴

1. канд. військ. наук, доцент, начальник кафедри ракетних військ і артилерії
Національний університет оборони України, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-3015-142X

2. Ph.D., професор кафедри ракетних військ і артилерії
Національний університет оборони України, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0003-3715-7872

3. ад'юнкт кафедри управління військами
Національний університет оборони України, УКРАЇНА
ORCID ID: 0000-0002-4489-2472

4. слухач
командно-штабний інститут застосування військ (сил), УКРАЇНА

Анотація. На основі прикладних досліджень з теорії військового управління (за видами збройних сил), проведених у Національному університеті оборони України, встановлено, що одним із можливих ключових інструментів максимізації ефективності функціонування центру об'єднаної вогневої підтримки в цілому та результативності вогневої підтримки ракетних військ і артилерії в операції (бою) зокрема є введення в теорію військового управління (за видами збройних сил) поняття "відносин підтримки". Водночас на цей час такі науково обґрунтовані пропозиції (рекомендації) зустрічають певний супротив зі сторони практиків. В статті методом аналізу досліджено положення Бойового статуту польової артилерії армії США "Тактика та прийоми управління дивізіоном і батареєю на механічній тязі" (FM 6-101), виданого Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР у 1947 році, який, на думку авторів, слугував основою для розвитку теорії військового управління ракетних військ і артилерії радянської доби за аспектом

SECTION 8.

SCIENCES MILITAIRES, SÉCURITÉ NATIONALE ET SÉCURITÉ DE LA FRONTIÈRE DE L'ÉTAT

планування загального та безпосереднього вогневого ураження противника в операції (бою).

Вступ. Здобуті уроки застосування військ (сил) під час відсічі широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) проти України та збройних конфліктів останнього десятиліття показують, що для сьогодення характерні збройні конфлікти високої інтенсивності [1, 2, 3, 4], в яких провідну роль у досягненні високої результативності об'єднаної вогневої підтримки (далі – ОВГП) в операції (бою) відіграють ракетні війська і артилерія (далі – РВіА) [5, 6, 7].

Постановка проблеми. За результатами аналізу здобутих уроків ведення бойових дій РВіА під час відсічі широкомасштабної збройної агресії РФ проти України, визначених тенденцій ведення збройної боротьби військовими формуваннями зі складу збройних сил РФ на період до 2030 року та з урахуванням тенденції розвитку Збройних Сил України (далі – ЗС України) за принципами і стандартами НАТО 03 листопада 2022 року рішенням Головнокомандувача ЗС України за пропозиціями Командувача ракетних військ і артилерії ЗС України, які ґрунтувалися на результатах дослідження, проведеного в Національному університеті оборони України (далі – НУОУ) [8, 9] та Науково-дослідному центрі ракетних військ і артилерії, в теорію військового управління РВіА внесено термін *“вогнева підтримка ракетними військами і артилерією”*.

Окремо зауважимо, що термін *“вогнева підтримка ракетними військами і артилерією”* замінив поняття *“вогневе ураження противника ракетними військами і артилерією”*, що широко застосовувався в теорії військового управління радянської доби [10]. Відомо, що планування вогневого ураження противника на той час передбачало планування загального та безпосереднього вогневого ураження противника в різних видах та формах ведення воєнних дій.

За результатами прикладних досліджень з теорії військового управління (за видами збройних сил), проведених у НУОУ, встановлено, що одним із можливих ключових інструментів максимізації ефективності функціонування центру ОВГП в цілому та результативності вогневої підтримки РВіА в операції (бою) зокрема є введення в теорію військового управління (за видами збройних сил) поняття *“відносин підтримки – The Seven Field Artillery inherent responsibilities in Army support relationships”*, на яких базується планування ведення бойових дій підрозділів польової артилерії армій країн – членів НАТО.

Водночас на цей час такі науково обґрунтовані пропозиції (рекомендації) зустрічають певний супротив зі сторони практиків які, на думку авторів, пропонують сформувати чинні підходи до планування ОВГП в цілому та вогневої підтримки РВіА в операції (бою) зокрема за рахунок трансформації основних положень теорії військового управління ракетних військ і артилерії радянської доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця праця продовжує дослідження науковців НУОУ [11, 12, 13, 14, 15], пов'язані із трансформацією теорії військового управління (за видами збройних сил) за принципами і стандартами Організації Північноатлантичного договору та розвитку доктринального забезпечення ракетних військ і артилерії ЗС України відповідно до імперативів, які покладені в основу теорії військового управління армій країн – членів НАТО.

Мета статті полягає в дослідженні методом аналізу розвитку теорії військового управління ракетних військ і артилерії радянської доби на прикладі польового статуту артилерії FM 6-101 армії США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після стратегічної перемоги в оборонних операціях 2022 року, що ознаменувала провал російського бліцкригу, і проведення низки контрнаступальних операцій, що дали змогу військовим формуванням Сил оборони звільнити багато окупованих територій, на нашу думку, в теорії військового управління (за видами збройних сил) стосовно підвищення результативності ОВГП в цілому та вогневої підтримки РВіА зокрема виникла сукупність діалектично складних теоретичних і практичних питань, які суперечать наявним знанням та прикладним методам у воєнній науці України, тому потребують вирішення за допомогою наукових досліджень. Вочевидь позитивні та негативні результати в ході ведення воєнних дій в оборонних і контрнаступальних операціях мали і командири-лідери, що є прихильниками “старої школи”, і ті, хто вважає, що майбутнє ЗС України – за впровадженням стандартів НАТО в теорію військового управління (за видами збройних сил) в цілому та РВіА зокрема.

Результати проведеного дослідження архівних матеріалів, які розміщені в інтернет-просторі, за напрямом виявлення проблемних питань застосування і розвитку РВіА ЗС України, шляхів підвищення ефективності функціонування центру ОВГП в різних формах ведення воєнних дій показують, що з метою ознайомлення офіцерів радянської армії з організацією, тактикою і прийомами управління артилерією армії Сполучених Штатів Америки, Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР в 1947 році з перекладом на російську мову був опублікований FM 6-101 від 1944 року (рис. 1).

SECTION 8.

SCIENCES MILITAIRES, SÉCURITÉ NATIONALE ET SÉCURITÉ DE LA FRONTIÈRE DE L'ÉTAT

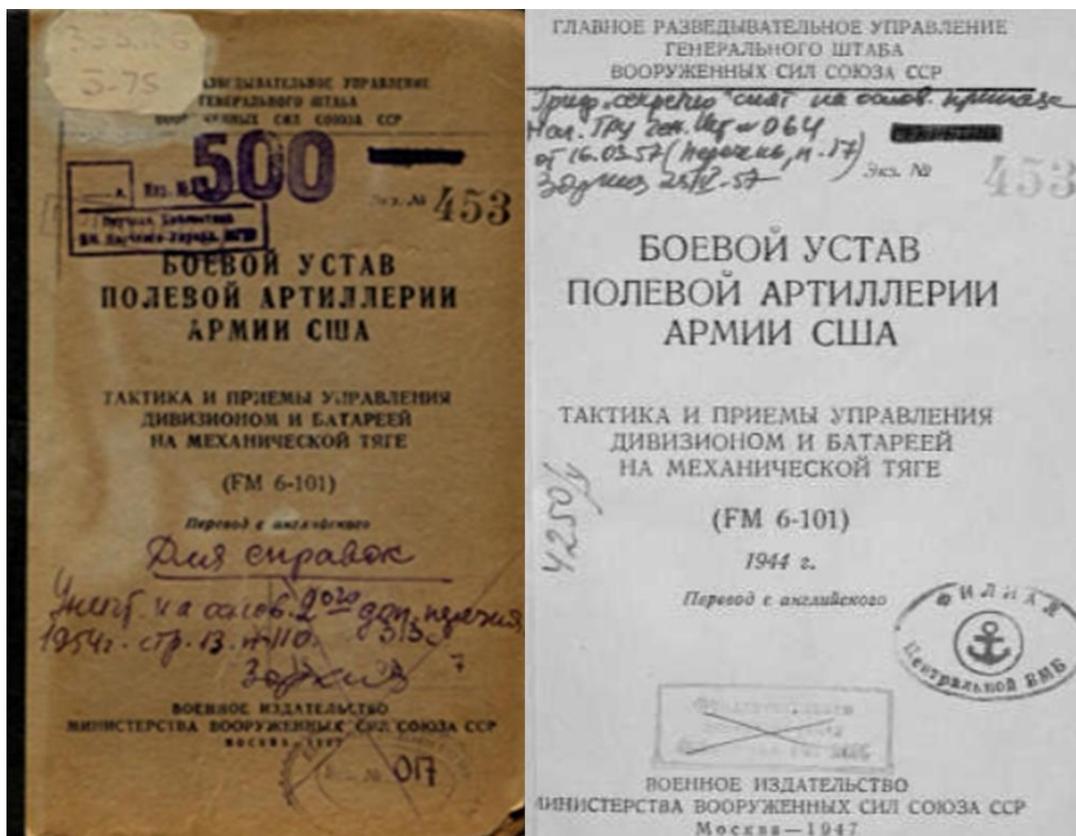

Рис. 1. Фото титульного аркуша та обкладинки 453 примірника Бойового статуту польової артилерії армії США “Тактика та прийоми управління дивізіоном і батареєю на механічній тязі (FM 6-101)”, виданого Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР

Обсяг зазначеного на рис. 1 польового статуту артилерії FM 6-101 армії США становив 271 сторінку, на яких було розкрито положення 16 глав та 4 додатків. Результати проведеного дослідження методом аналізу показують, що згідно зі статтею 31 загальні завдання артилерії розглядалися в FM 6-20 і FM 6-100, пошук яких на цей час не дав результату. У статті 31 FM 6-101, який було видано Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР, визначалося, що в наказах вищих штабів, які видавалися артилерійським дивізіонам, повинні міститися вказівки з питань: бойового застосування, зон вогню, районів вогневих позицій, які мали бути зайнятими артилерійськими дивізіонами. За результатами проведеного дослідження методом аналізу встановлено, що окрему увагу для потреб практики та теорії військового управління артилерії СРСР вивчалось питання “місії підтримки” (*support mission*), зміст завдань яких наведено на рис. 2–4.

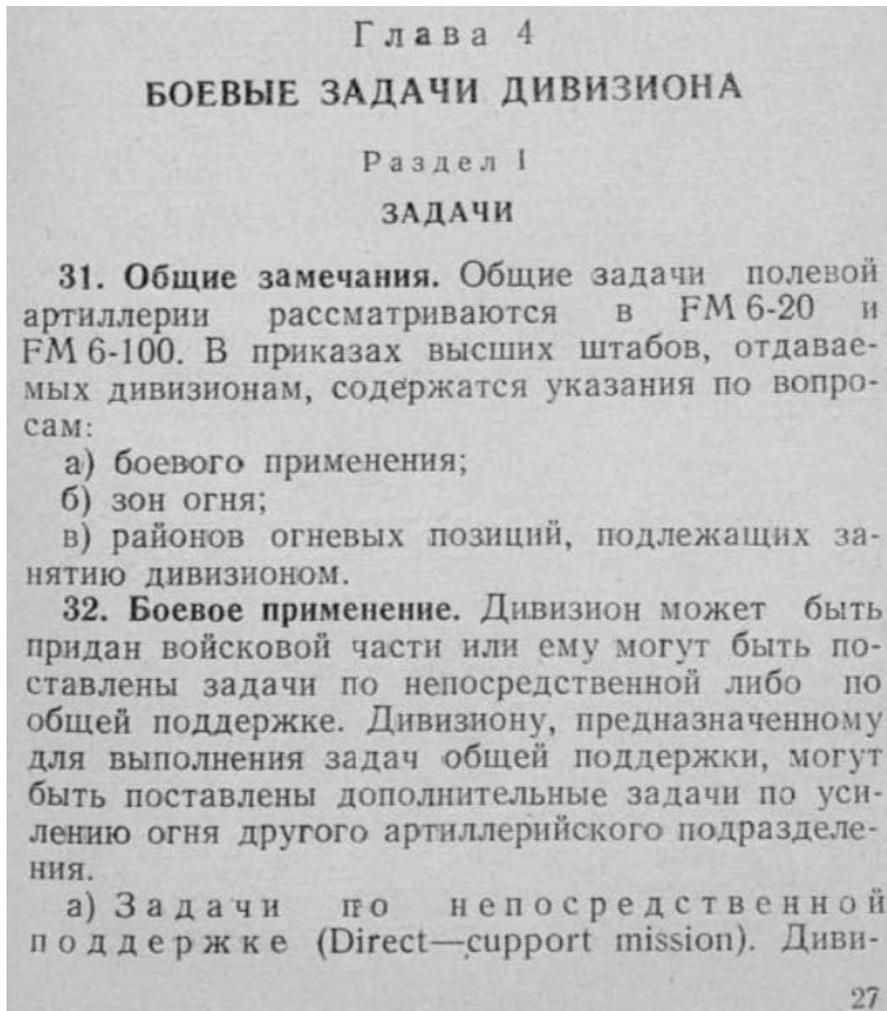

Рис. 2. Фото положень статті 32 FM 6-101, виданого у 1947 році Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР, за аспектом призначення завдань безпосередньої підтримки (*Direct – Support Mission*)

Результати проведеного дослідження методом аналізу показують, що дивізіон, призначений для виконання завдань безпосередньої підтримки (*задачи по непосредственной поддержке: Direct—Support Mission*), ніс відповідальність за перманентну підтримку артилерійським вогнем підрозділу, якого підтримував. Виклик на відкриття вогню, як правило, йшов від підрозділу, якого підтримували. Вищі артилерійські штаби могли також вимагати від дивізіону відкривати вогонь по цілях, що знаходилися поза нормальною зоною вогню дивізіону. Командир дивізіону, який забезпечував безпосередню підтримку, здійснював переміщення свого дивізіону

SECTION 8.

SCIENCES MILITAIRES, SÉCURITÉ NATIONALE ET SÉCURITÉ DE LA FRONTIÈRE DE L'ÉTAT

відповідно до плану командира підрозділу, якого підтримував. Переміщення здійснювалося за ініціативи командира дивізіону і контролювалося начальником артилерії дивізії. При наявності обмеженої мережі доріг переміщення повинно було бути узгодженим з начальником артилерії дивізії. Результати аналізу FM 6-101 показують, що при отриманні завдання щодо безпосередньої підтримки дивізіон був зобов'язаний: бути в стані готовності відкрити вогонь у своїй зоні вогню чи секторі підрозділу, якого підтримували, а також вислати передових спостерігачів в роти цього підрозділу, що знаходилися на першій лінії; вести спостереження в своїй зоні вогню; відповідати безпосередньо на виклики про відкриття вогню, що отримувалися від підрозділу, якого підтримували; забезпечувати взаємодію і зв'язок з підрозділом, якого підтримували.

Результати аналізу FM 6-101 показують, що дивізіон також міг бути призначений для виконання завдань загальної підтримки (*Задачи общей поддержки: General – Support Mission*), рис. 3.

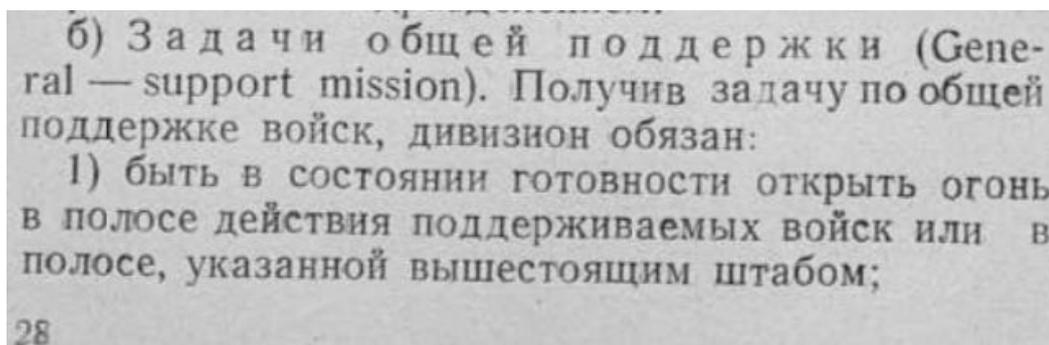

Рис. 3. Фото положень статті 32 FM 6-101, виданого у 1947 році Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР, за аспектом призначення завдань загальної підтримки (*General – Support Mission*)

Отримавши завдання щодо загальної підтримки, дивізіон був зобов'язаний: бути в стані готовності відкрити вогонь в смузі дій військ, яких підтримують, чи смузі, вказаній вищим штабом; вести спостереження у своїй нормальній зоні вогню дивізіону, який виконував завдання щодо загальної підтримки, та переміщуватися за наказом найближчого старшого начальника.

Результати дослідження, проведеного методом аналізу, показують, що поряд із завданнями загальної та безпосередньої підтримки в операції (бою) дивізіон міг виконувати завдання посилення (*Задачи по усилению: Reinforcing mission*), рис. 4.

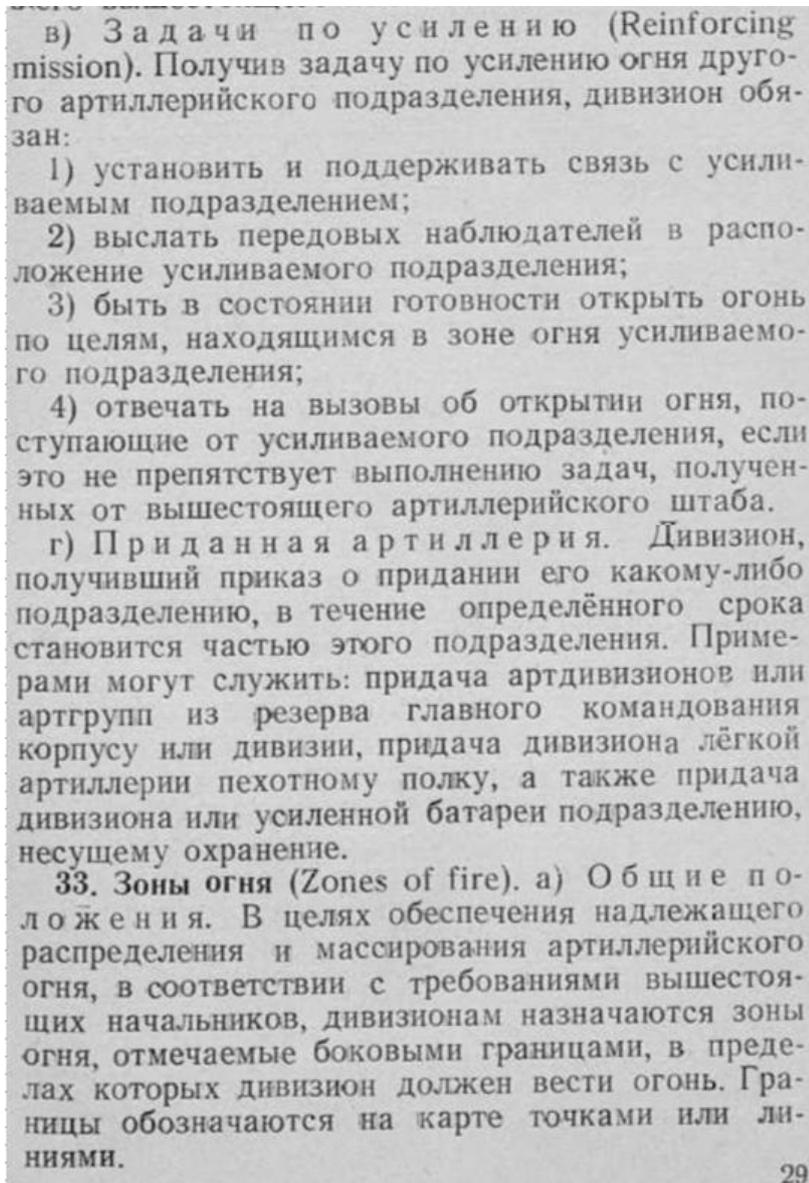

Рис. 4. Фото положень статті 32 FM 6-101, виданого у 1947 році Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР за аспектом призначення завдань посилення (*Reinforcing Mission*)

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз 453 примірника Бойового статуту польової артилерії армії США “Тактика та прийоми управління дивізіоном і батареєю на механічній тязі” (FM 6-101), виданого Головним розвідувальним управлінням Генерального штабу збройних сил СРСР у 1947 році, дає змогу зробити припущення, що порядок планування вогневого ураження противника, прийнятий в теорії військового

SECTION 8.

SCIENCES MILITAIRES, SÉCURITÉ NATIONALE ET SÉCURITÉ DE LA FRONTIÈRE DE L'ÉTAT

управління ракетних військ і артилерії радянської доби, який був заснований на загальному та безпосередньому вогневому ураженні противника в операції (бою), спирався на доктринальне забезпечення армій країн – членів НАТО. З огляду на це, доцільним напрямом подальшого дослідження є ретроспективний аналіз доктринального забезпечення радянської доби з метою встановлення початку формування теорії військового управління ракетних військ і артилерії за складовими планування загального та безпосереднього вогневого ураження противника в операції (бою). На нашу думку, результати, отримані в ході проведення подальших досліджень, можуть слугувати базою для створення академічних матеріалів, які надалі дадуть змогу забезпечити освітню діяльність і наукові дослідження проблемних питань функціонування центру об'єднаної вогневої підтримки в цілому і виконання завдань вогневої підтримки військовими організаційними структурами ракетних військ і артилерії в операції (бою) зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Головченко, О., Іщенко, О., & Линок, Н. (2021). ЗДОБУТІ УРОКИ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ АРТИЛЕРІЙСЬКИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ В ХОДІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ ЗА АСПЕКТОМ ЖИВУЧОСТІ В 2014–2015 РОКАХ. *Воєнно-історичний вісник*, 39(1), 82–96. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2021-39-1-82-96>
- [2] Репіло Ю., Головченко О., & Іщенко О. (2021). Контент-аналіз уроків збройного конфлікту в нагірному Карабасі щодо вогневої підтримки військових формувань Азербайджану в наступальних діях. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*, 84(1), 86–99. <https://doi.org/10.32453/3.v84i1.805>
- [3] Баранов, С. (2023). Рекомендації щодо формування вимог до розвідки об'єктів противника в операціях (бойових діях) угруповань військ (сил) Збройних Сил України. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security"*, 13(4), 299–313. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.4.21>
- [4] Скляр, О. (2025). УДОСКОНАЛЕНА МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ВОГНЕВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ ВІЙСЬК ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК. *Повітряна міць України*, 1(8), 23–29. <https://doi.org/10.33099/2786-7714-2025-1-8-23-29>
- [5] Головченко, О., Стецюк, Р., & Лісогор, Б. (2024). АНАЛІЗ ЗДОБУТИХ УРОКІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ РОЗВІДУВАЛЬНО-ВОГНЕВИМИ КОМПЛЕКСАМИ ПІД ЧАС ВІДСІЧІ ТА СТРИМУВАННЯ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ. *Grail of Science*, (37), 114–121. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.15.03.2024.019>
- [6] Головченко, О., Шевцов, Р., Полоз, О., Яриш, Є., Довгоруку, В., & Заїка, С. (2024). АНАЛІЗ ЗДОБУТИХ УРОКІВ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ АРТИЛЕРІЄЮ ПІД ЧАС ВІДСІЧІ ШИРОКОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ У 2022–2023 РОКАХ ЗА АСПЕКТОМ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ КОНТРВОГНЮ. *Grail of Science*, (39), 215–224. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.10.05.2024.031>

- [7] Репіло, Ю., Головченко, О. & Ріман, О. (2023). Методика визначення пріоритетності ракетних та артилерійських підрозділів для їх оснащення безпілотними системами. *Modern Information Technologies in the Sphere of Security and Defence*, 2 (47). 55–66. <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2023-47-2-55-66>
- [8] Репіло, Ю., & Головченко, О. (2021). Обґрунтування показників та критерію можливої живучості артилерійських підрозділів під час вогневої підтримки в наступальних діях. *Системи озброєння і військова техніка*, (3(67)), 39-44. <https://doi.org/10.30748/soivt.2021.67.05>
- [9] Репіло, Ю., та ін. (2018). Погляди провідних фахівців НАТО на вогневу підтримку з закритих вогневих позицій. Київ: НУОУ.
- [10] *Словарь ракетных и артиллерийских терминов*. (1989). Военное издательство.
- [11] Holovchenko, O., Murai, O., & Kostenko, A. (2024). TENDENCIES TO MAXIMIZING THE EFFECTIVENESS OF FIRE SUPPORT AND COUNTERFIRE WHICH IS CONDUCTED BY AN ARTILLERY BRIGADE IN LARGE-SCALE OPERATIONS. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (September 20, 2024; Paris, France), 103–106. <https://doi.org/10.36074/logos-20.09.2024.019>
- [12] Головченко, О., Клименко, Ю., & Поліщук, В. (2025). МЕТОДОЛОГІЯ ТАРГЕТУВАННЯ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ТЕОРІЇ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ США. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (February 14, 2025; Boston, USA), 98–107. <https://doi.org/10.36074/logos-14.02.2025.021>
- [13] Головченко, О. (2024). Вогнева підтримка як зміна парадигми планування та ведення бойових дій військовими формуваннями ракетних військ і артилерії в операціях (діях). *Грааль науки*, (40), 226–234. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.035>
- [14] Репіло, Ю., Головченко, О. Ріман, О., Іщенко, О. (2024). Використання таргетування для максимізації ефективності вогневої підтримки силами і за рахунок ракетних військ і артилерії в операціях. *Modern Information Technologies in the Sphere of Security and Defence*, 1 (49). 59–68. <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2024-49-1-59-68>
- [15] Репіло, Ю., & Головченко, О. (2023). Аналіз базових концепцій і понять вогневої підтримки артилерійськими підрозділами в бою армій країн НАТО. *Grail of Science*, (27), 209–211. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.030>

